

Voortgangsrapportage Actieplan Slotervaart:

Het tegengaan van radicalisering

Februari 2008

'Amsterdam bijvoorbeeld plukt de vruchten van deze vrijheid blijkens zijn groei, die alle volken bewonderen. In deze bloeiende en bevoorrechte stadstaat leven immers mensen uit alle volken en met alle mogelijke geloofsovertuigingen eendrachtig samen. Voor het overige bekommert men zich niet om het geloof of de sekte, omdat zij in de rechtszaal niet van belang zijn. Geen geloofsovertuiging wordt zo verafschuwd dat de aanhangers ervan niet door de magistraat worden geholpen en beschermd, mits zij niemand schade toebrengen, ieder het zijne geven en fatsoenlijk leven.'

Tractatus Theologico-Politicus, 1670 B. de Spinoza

Voorwoord

Voor u ligt de eerste tussenrapportage van het *Actieplan Slotervaart: Het tegengaan van Radicalisering*.¹ De rapportage is opgesteld naar aanleiding van de toezegging aan de stadsdeelraad om begin 2008 te rapporteren over de werking van de ingezette instrumenten bij de uitvoering van het actieplan.

Met het uitvoeren van het actieplan bewegen wij ons op geheel nieuw terrein. Slotervaart is namelijk de eerste plek in Nederland waar de (lokale) overheid inzet pleegt op het voorkomen van radicalisering onder jongeren. Onze aanpak is uniek en wordt gevolgd door andere stadsdelen, gemeenten en de rijksoverheid. Uiteindelijk zal zij model staan voor nieuw te ontwikkelen beleid. Wij doen zelf veel kennis op, en er wordt ook veel kennis bij ons gehaald.

Een intensief leerproces als deze gaat niet zonder vallen en opstaan. Met de goedkeuring van het actieplan in de deelraad, is op stadsdeelniveau een duidelijk lijn neergezet. Daarmee is niet gezegd dat de praktijk makkelijk volgt. Na het groene licht van de raad werden wij geconfronteerd met de weerbarstigheid van de praktijk. Wij zijn knelpunten tegengekomen die te maken hebben met de uiteenlopende visies onder onze belangrijkste partners in de uitvoering. Daarom kost gemeenschappelijk ontwikkelen en uitvoeren meer tijd dan we zouden wensen. Maar naar mijn stellige overtuiging hebben we geen keus: zonder het draagvlak van de partners komen we er niet.

In deze eerste periode hebben wij vooral geïnvesteerd in het opbouwen van een netwerk onder uitvoerende partijen waar signalen worden ontvangen en aangepakt. We hebben het onderwerp onder onze belangrijkste partners bespreekbaar gemaakt en wij hebben een begin gemaakt met de uitvoering van diverse acties.

Centraal in onze aanpak staan enerzijds het stimuleren en bevorderen van zelfkritiek en leren omgaan met kritiek. Anderzijds komen ook respect en tolerantie aan bod: respect en tolerantie voor gelovigen maar ook voor niet-gelovigen. En voor mensen die de pijn voelen omdat hun stad of wijk in zo'n relatieve korte periode zo ingrijpend is veranderd.

Op het voorblad van dit rapport heb ik gekozen voor een citaat van Spinoza. Dit citaat geeft treffend de historische ervaring van Amsterdam weer met de spanning tussen religieuze groeperingen onderling en in hun relatie tot de wereldlijke macht. Niet dat het in de tijd van Spinoza allemaal zo ideaal was zoals dit citaat probeert weer te geven. Als geen ander heeft deze vrijdenker ervaren wat het kan betekenen als je openlijk voor je mening uitkomt over religieuze zaken: sociale uitsluiting en zelfs fysieke bedreiging.

Waar het me echter om gaat is om aan te geven dat Amsterdam, als het gaat over de spanning tussen godsdienst en de vrijheid van meningsuiting, al heel vaak voor hete vuren heeft gestaan. Goed begrepen eigen belang, voortkomend uit een commerciële handelsgeest, gekoppeld aan een saamhorigheidsgevoel en respect voor eigenaardigheden van "de andere groep" heeft Amsterdam door de eeuwen heen altijd één van de meest vrije en leefbare steden ter wereld gemaakt.

Ik zie geen enkele reden waarom daar in onze tijd een einde aan zou komen.

Ahmed Marcouch

¹ Actieplan Slotervaart: Het tegengaan van Radicalisering dd. 19 april 2007, verder te noemen "het actieplan".

Inhoud

<i>Voorwoord</i>	1
<i>Samenvatting</i>	4
1. Inleiding	7
2. <i>Leerthema's</i>	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Aangrijpingspunten bij bewustwording van en weerbaarheid tegen radicalisering.	8
2.3 Tegengaan van radicalisering en het jeugdbeleid van het stadsdeel.	9
2.4 Tegengaan van radicalisering en maatschappelijk meedoen.	10
2.5 Scheiding van kerk en staat en de aard van de samenwerking.	10
2.6 Tegengaan radicalisering en landelijke en gemeentelijke samenwerking.	11
2.7 De wijze waarop het actieplan wordt geëvalueerd.	11
3. <i>Belangrijkste praktijkervaringen</i>	12
3.1 Inleiding	12
3.2 Bevorderen bewustwording en verhogen weerbaarheid jongeren en ouders.	12
3.3 Ondersteuning ouders in opvoedingstaak.	14
3.4 Ondersteuning imams en moskeeën.	15
3.5 Bevorderen interactie tussen verschillende bevolkingsgroepen.	16
3.6 Faciliteren samenwerking onderwijs en jeugdvoorzieningen.	17
4. <i>Voorlopige conclusie en vooruitblik 2008</i>	18

Samenvatting

Hoofdpunten van de Voortgangsrapportage

- *Weerbaarheid van de praktijk.*

De duidelijke beleidslijn die de stadsdeelraad met betrekking tot het tegengaan van radicalisering heeft uitgezet, is niet zonder slag of stoot door de partners in de praktijk overgenomen. Er is veel tijd gestoken om de ingeslagen koers te laten “indalen” bij de belangrijkste partners. Het gemeenschappelijk ontwikkelen én uitvoeren van de activiteiten heeft daardoor meer tijd gekost dan was voorzien.

- *Bewustwording en verhoging van de weerbaarheid van jongeren en training sleutelfiguren.*

Met de socratische gesprekken, het jeugdparticipatief project en de weerbaarheidstraining is een begin gemaakt met de bevordering van bewustwording en het vergroten van de weerbaarheid van moslimjongeren. Er wordt toegewerkt naar een betrouwbare en democratische netwerkorganisatie met sleutelfiguren (“maatschappelijk middenveld”) waarop de jongeren kunnen vertrouwen en waar zij terecht kunnen met hun vragen.

Aan de socratische gesprekken, die zijn georganiseerd in samenwerking met de plaatselijke moskee en een jongerenimam, heeft een groep van ongeveer 50 tot 60 jongeren deelgenomen.

Met het jeugdparticipatief project *Jongeren en hun Islam*, een samenwerking tussen Slotervaart en het Verwey-Jonker Instituut, is een basis gelegd voor een jongerenkader in Slotervaart. Negen Marokkaanse en Turkse jongeren, met uiteenlopende vormen van religieuze beleving (van liberaal tot orthodox) hebben middels hun netwerk bijgedragen aan een onderzoek naar de plaatsbepaling van moslimjongeren in Nederland. In totaal zijn er 75 jongeren bereikt, waarvan 41 jonge vrouwen en 24 jonge mannen. Enerzijds verschaft dit project nieuwe inzichten over de belevingen van moslimjongeren en anderzijds worden de jongeren zelf betrokken bij het onderzoek en het formuleren van de aanbevelingen voor beleid.

Aan een groep van 10 jonge vrouwen wordt een weerbaarheidstraining gegeven, ontwikkeld door SIPI (Stichting Interculturele Participatie en Integratie) waarbij instrumenten worden aangereikt ter vergroting van de bewustwording en weerbaarheid.

Tot slot hebben 40 informele sleutelfiguren, uit de hele stad waaronder Slotervaart, deelgenomen aan een empowermenttraining gegeven door Academica Islamica. Deze training is voortgekomen uit de samenwerking met de centrale stad². De doelgroep was zeer divers maar had met elkaar gemeen dat zij in contact staan met zoekende moslimjongeren. Tijdens de training stonden kennisoverdracht bewustwording, empowerment en weerbaarheid centraal.

- *Ondersteuning van ouders in de opvoedingstaak.*

Het bieden van opvoedingsondersteuning is tezamen met het faciliteren van het onderwijs de focus van het actieplan. Het mensbeeld dat kinderen meekrijgen in hun opvoeding is van invloed op visies die zij op latere leeftijd ontwikkelen. Op deze manier zijn we via het actieplan in Slotervaart ook bezig met sociale vorming van kinderen. Er is een begin gemaakt met het ondersteunen van ouders in hun opvoedingstaak. Het doel is om een antwoord te geven op opvoedingsvragen die betrekking hebben op cultuur en religie en hiervoor een aanbod te ontwikkelen. Het uiteindelijke streven is om zowel het culturele als het religieuze component een plaats te geven in het reguliere aanbod van opvoedingsondersteuning.

² Informatie Huishouding van de centrale stad, verder te noemen “IHH”.

Op het Islamitisch College Amsterdam is een opvoedcursus van start gegaan waaraan een groep vaders en een groep moeders heeft deelgenomen. De cursus is gegeven door *Trias Pedagogica*, het accent lag op opvoeden in relatie tot *cultuur*. Momenteel wordt een vervolgtraining voorbereid met *Triple B* in samenwerking met *NisaforNisa*. Bij deze opvoedcursus zal het accent liggen op opvoeden in relatie tot *cultuur* en *religie* in samenhang met de Nederlandse context waarin kinderen opgroeien.

- *Het faciliteren van het onderwijs en jeugdvoorzieningen.*

Na veel informatie-uitwisseling en een forse investering in wederzijds vertrouwen, geven de scholen steeds meer openheid van zaken. Zij leggen vaker dan voorheen hun vragen neer bij het stadsdeel en tonen hun bereidheid om mee te doen in de aanpak. De verwachting is dat steeds meer scholen toenadering zullen zoeken. Daarnaast begint het contact met scholen concreet vorm te krijgen. Een deel van het onderwijspersoneel heeft deelgenomen aan de training voor het herkennen en signaleren van radicalisering. De training is gegeven door *ICP-advies* (Intercultureel Pedagogisch Advies) en voortgekomen uit een samenwerking tussen de centrale stad en stadsdeel Slotervaart. De centrale stad heeft de training gefaciliteerd en Slotervaart gevraagd als pilotgebied te fungeren.

Momenteel is Slotervaart in gesprek met vier scholen uit zowel het basisonderwijs als het middelbaar onderwijs. De vraag van de scholen heeft veelal betrekking op kwesties met leerlingen waar religie een rol speelt, onbegrip en gebrek aan kennis van de belevingswereld van leerlingen bij docenten en ouders waar de school weinig contact mee heeft of andersom ouders die zich onbegrepen voelen door de school. Op grond van de specifieke vraag van de scholen maar ook van de ouders en leerlingen ontwikkelt Slotervaart in samenwerking met partners een passend aanbod voor de drie doelgroepen: docenten, ouders en leerlingen.

Ook bij de jeugdvoorzieningen begint het thema te leven. Middels trainingen voor het herkennen en signaleren van radicalisering en hoe hiermee om te gaan, wordt er bijgedragen aan vergroting van kennis over het thema bij jongeren- en jeugdwerkers. Deze training is gegeven door *Van de Bunt-advies* en tevens voortgekomen uit een samenwerking met de centrale stad. Via deze investering kunnen de jongeren- en jeugdwerkers hun rol vervullen binnen het netwerk van sleutelfiguren.

- *De samenwerking met de moskee.*

Het stadsdeel streeft een samenwerking na met alle relevante partijen in Slotervaart waaronder de moskee en organisaties die hieraan gerelateerd zijn zoals de *UMMAO* (Unie van Marokkaanse Moskeeën Amsterdam en Omstreken). Deze relatie is gebaseerd op vertrouwen, transparantie en onafhankelijkheid. Voor het stadsdeel staat voorop dat alleen wordt samengewerkt met actoren die de waarden van de democratische rechtstaat onderschrijven alsmede het tegengaan van radicalisering. De samenwerking vindt plaats op basis van het actieplan.

De investering in de relatie met de moskee heeft zijn vruchten duidelijk afgeworpen in de nasleep van het steekincident op het TEC (Technische College West) en het schietincident op het politiebureau Allebéplein in 2007. Door de bereidheid van de moskee te fungeren als informatiekanaal voor het stadsdeel, is de juiste informatie gecommuniceerd naar de moskeebezoekers en zijn verzonnen verhalen ontzenuwd. Ook de oproep van de moskee tot kalmte en beheersing van de emoties heeft een bijdrage geleverd aan het bewaren van de rust in Slotervaart ten tijde van de nasleep van de incidenten. Maar ook in andere opzichten is de meerwaarde van deze samenwerking gebleken. Zo heeft de moskee zicht op religieuze groepen die in Slotervaart actief zijn en heeft de moskee zich actief ingezet bij het organiseren van interreligieuze ontmoetingen om het wederzijds begrip en de tolerantiegrens tussen de verschillende bevolkingsgroepen te verhogen. Er is een aantal imams bereid gevonden om mee te doen aan de training voor het herkennen en omgaan met radicalisering.

- *Bevorderen interactie verschillende bevolkingsgroepen*

Het stadsdeel heeft een serie bijeenkomsten (de Religieus-Seculiere kring) georganiseerd om mensen met verschillende geloofsovertuigingen en zonder geloofsovertuiging dichterbij elkaar te brengen en wederzijds begrip en tolerantie te verhogen. Middels deze bijeenkomsten is er ook een podium geboden aan bewoners om zich uit te spreken over hun ervaringen en visie op de religieuze beleving van bevolkingsgroepen in Nederland. Door de kernwaarden van de samenleving centraal te stellen in deze serie is gepoogd om de discussie scherp te voeren over de spanningen die de verschillende vormen van religieuze beleving kunnen opleveren.

De opkomst op de bijeenkomsten was gemiddeld 100 mensen van binnen en buiten Slotervaart met als uitzondering de afsluitende bijeenkomst waar meer dan 300 mensen zich voor aanmeldden. Op dit moment wordt de serie geëvalueerd door een extern bureau. Na de evaluatie zal op grond van de aanbevelingen besloten worden op welke wijze deze serie een vervolg zal krijgen.

- *Vooruitblik 2008*

In het komende half jaar worden de positieve ontwikkelingen geconsolideerd en uitgebouwd. De activiteiten krijgen na de evaluatie een vervolg. Verder zal meer aandacht worden gegeven aan de inbedding van de acties in het jeugd- en welzijnsbeleid in Slotervaart.

Omdat Slotervaart preventief beleid aan het uitvinden is bij het tegengaan van radicalisering, worden we veel bevraagd door stadsdelen. Verwacht wordt dan ook dat er extra aandacht zal worden besteed aan het overdraagbaar maken van de ervaringen naar andere stadsdelen. In september 2008 wordt in een evaluatie naast een kwalitatieve evaluatie ook aandacht besteed aan meetbare indicatoren bij het tegengaan van radicalisering. Op basis van die evaluatie wordt het werkplan 2008/2009 opgesteld.

1 Inleiding

Stadsdeel Slotervaart voert een project uit om nieuwe beleidsinstrumenten te ontwikkelen voor het tegengaan van radicalisering van moslimjongeren. Deze maatregelen zijn beschreven in het actieplan. In de aanpak richt Slotervaart zich vooral op moslimjongeren die vatbaar zijn voor radicale opvattingen. Het gaat er voornamelijk om jongeren *bewust* te maken van radicaliseringsprocessen en om ze *weerbaar* te maken tegen beïnvloeding van aanhangers van het radicale gedachtegoed. De te ontwikkelen beleids-instrumenten richten zich niet op “doeners” (plegers van terroristische of extremistische acties) maar vooral op de “denkers” en in principe al op de situatie voordat het radicale gedachtegoed bij jongeren opkomt. Daarom wordt binnen de aanpak de focus gelegd op opvoeding en onderwijs: het mensbeeld dat de kinderen meekrijgen in hun opvoeding, is van invloed op de visies die zij op latere leeftijd ontwikkelen.

In het actieplan worden zeven inhoudelijke beleidsmaatregelen met concrete acties geformuleerd. Deze beleidsmaatregelen richten zich direct en indirect op de jongeren. De hoofddoelgroep van het actieplan zijn jongeren maar ook hun omgeving zoals ouders, docenten, de moskee, (geestelijke-) hulpverleners en professionals zijn doelgroepen en partners in de beleidsmaatregelen. De visie hierachter is alle actoren te betrekken die invloed hebben op de sociale vorming van jongeren. Zo wordt een brede interventie mogelijk gemaakt waarbij de aandacht voor de verschillende groepen om de jongeren heen de effectiviteit van de interventie versterkt.

In de vijfde beleidsmaatregel worden de activiteiten beschreven die betrekking hebben op de samenwerking met de centrale stad. Deze tussenrapportage is een verslag van de eerste ervaringen die wij hebben opgedaan met het uitvoeren van de verschillende beleidsmaatregelen.

Bij de uitvoering van het actieplan bestaat een nauwgezette samenhang tussen denken en doen, tussen theorie en praktijk. Daarom worden in hoofdstuk 2 eerst een aantal belangrijke thema's besproken uit de theorie en het overige beleid: een verslag van het “denken”. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens ingegaan op de opgedane praktijkervaringen: de voorlopige oogst van het “doen”. De thema's en praktijkervaringen hangen in grote mate samen.

Het actieplan is zodanig opgezet dat nieuwe inzichten uit de theorie en praktijk steeds kunnen worden ingepast in de beleidsvorming en uitvoering. Zo ontstaat aan het einde van het project een evenwichtig beeld over hoe de preventieve aanpak rond radicalisering in beleid en uitvoering vorm moet krijgen. In hoofdstuk 4 worden enige tussentijdse conclusies getrokken en een vooruitblik op de verdere activiteiten in 2008.

Stadsdeel Slotervaart is met het tegengaan van radicalisering, een voorloper. Daarom functioneert onze aanpak als kader voor het Rijksplan, de plannen van de centrale stad en van de overige stadsdelen. Tot slot heeft het stadsdeel in 2007 een subsidie-aanvraag ingediend bij de Europese Unie. Deze is inmiddels op de reservelijst geplaatst, hetgeen aangeeft dat het project ook de belangstelling van de EU heeft.

2. Leerthema's

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doen wij een kort verslag van de belangrijkste ontwikkeling in het denken over het tegengaan van radicalisering. Hiermee komen wij de stadsdeelraad tegemoet in de behoefte aan meer uitleg, informatie en achtergronden. Om de stadsdeelraad mee te nemen in het denk- en leerproces van dit project, wordt bij een aantal thema's uitgebreid stilgestaan. Het doel van deze rapportage is om op hoofdlijnen verslag te doen over het denken en doen in Slotervaart bij het tegengaan van radicalisering.

In paragraaf 2 worden eerst de belangrijkste aangrijpingspunten bij bewustwording van en weerbaarheid tegen radicalisering besproken. In paragraaf 3 en 4 komt aan de orde welke plaats het tegengaan van radicalisering krijgt in het jeugdbeleid van het Slotervaart zoals beschreven in de notitie *Jong Slotervaart*³. In paragraaf 5 wordt ingegaan op de scheiding van kerk en staat en de samenwerking met moskeeën en andere religieuze instellingen. In paragraaf 6 wordt de samenwerking met de andere overheden beschreven en in paragraaf 7 wordt stilgestaan bij de wijze waarop het actieplan wordt geëvalueerd.

De hieronder beschreven thema's zullen in hoge mate de kaders bepalen waarbinnen het beleid van het tegengaan van radicalisering de komende jaren vorm krijgt binnen het stadsdeel.

2.2 Aangrijpingspunten bij bewustwording van en weerbaarheid tegen radicalisering.

De beleidskaders die in het actieplan zijn geformuleerd, zijn gebaseerd op het rapport *Processen van Radicalisering*, dat in oktober 2006 werd gepubliceerd door het Instituut voor Migratie en Etnische Studies (IMES) van de Universiteit van Amsterdam. In dit rapport wordt aangetoond dat er 2 centrale aangrijpingspunten zijn bij jongeren die hen vatbaar maken voor het radicaliseringsproces. Het éne aangrijpingspunt is een zeer orthodoxe geloofsinvulling (religieuze dimensie) en de andere is de idee dat er door de politiek en in de maatschappij onrechtvaardig wordt omgegaan met moslims en dat de islam wordt bedreigd (politieke dimensie). Alleen een orthodoxe levenshouding of politiek engagement is geen indicatie voor het radicaliseringsproces. Pas als een jongere zowel op het religieus als maatschappelijk/politiek vlak op zoek is naar een levensinvulling, is hij of zij extra kwetsbaar voor het radicale gedachtegoed.

In het IMES-rapport wordt vervolgens aangegeven dat het aanbod voor jongeren op het gebied van religieuze vragen schaars is en vaak eenzijdig. Dat maakt bepaalde groepen jongeren extra kwetsbaar voor het radicale gedachtegoed. Het IMES beveelt het bestuur vervolgens aan om het maatschappelijke en politiek vertrouwen en de religieuze weerbaarheid bij jongeren te verhogen. Tot slot wordt aanbevolen om:

- jongeren die vatbaar zijn voor radicalisering niet te isoleren.
- moskeeën te ondersteunen in de omgang met jongeren en docenten en
- moskeeën toe te rusten om radicalisering te herkennen.

³ *Jong Slotervaart* Jeugd- en onderwijsbeleid 2007-2010

Bij de acties die in het teken staan van bewustwording en vergroten van de weerbaarheid van jongeren moet aandacht zijn voor de religieuze (“hoe sta ik in mijn geloof”) en politieke (“burgerschap”) dimensie. Ook is identiteitsvorming (“wie ben ik, en waar hoor ik bij?”) een belangrijk aangrijpingspunt.

Uit het verloop van de activiteiten van het actieplan (zie H3) kan worden geconcludeerd dat bij de aanpak van het stadsdeel terecht de resultaten van het onderzoek van het IMES als uitgangspunt zijn genomen. Met deze activiteiten lijkt een democratisch proces van bewustwording en groeiende weerbaarheid tegen het radicale gedachtegoed op gang te zijn gebracht.

2.3 Tegengaan van radicalisering en het jeugdbeleid van het stadsdeel.

Stadsdeel Slotervaart kent een veelheid aan religies en culturen. Wegens de concentratie van moslims in bepaalde buurten, wil het stadsdeel bijzondere aandacht geven aan de Islam. Slotervaart wil de kansen, die cultuur en religie bieden, benutten om jongeren en hun ouders uit hun isolement te halen. Bij isolement bestaat immers een verhoogde kans op radicalisering.⁴ Nadruk zal komen te liggen op de mogelijkheden die cultuur en religie bieden voor opvoeding, het versterken van de eigen identiteit en het ontwikkelen van een positief zelfbeeld. Daarnaast wordt gezocht naar aanknopingspunten in de eigen religie en cultuur om een brug te slaan naar de Nederlandse samenleving. Dit biedt de mogelijkheid ouders te laten zien dat als zij hun kinderen een Islamitische identiteit willen meegeven, dit geen botsing met Nederlandse normen en waarden hoeft te betekenen.

Het tegengaan van radicalisering is onderdeel van het integraal jeugdbeleid van Slotervaart dat is omschreven in *Jong Slotervaart*. Dit beleid bestaat uit verschillende aandachtsgebieden: het bevorderen van een succesvolle schoolloopbaan, het verzorgen van een sluitende aanpak in de zorg, het bieden van een uitdagende leer-, en leefomgeving, het stimuleren van jong burgerschap en het tegengaan van overlast door jongeren. In relatie tot deze aandachtsgebieden wordt nu met het actieplan ook het tegengaan van radicalisering als onderdeel van het jeugdbeleid opgepakt en uitgevoerd.

Het is belangrijk het proces van radicalisering (en het tegengaan daarvan) duidelijk te onderscheiden van extremisme, criminaliteit en overlast door jongeren. Veelal worden deze begrippen met elkaar verward of eenduidig gebruikt. Bij extremisme, criminaliteit en overlast is sprake van reeds gepleegde laakbare handelingen en richt de bestrijding zich op plegers van strafbare of overlastgevende feiten. De primaire verantwoordelijkheid voor het opsporen en vervolgen van strafbare feiten ligt bij politie en justitie. Voor het tegengaan van overlast door jongeren zijn andere justitiële en bestuurlijke maatregelen voorhanden. Bij het radicaliseringproces is (nog) geen sprake van laakbare handelingen. Tegengaan van radicalisering is daarom een preventieve, bestuurlijke maatregel waarbij het de bedoeling is om jongeren bewust van en weerbaar tegen het radicale gedachtegoed te maken.

⁴ *Processen van radicalisering* IMES, 2006.

2.4 Tegengaan van radicalisering en maatschappelijk meedoen.

In Slotervaart is gekozen voor een aanpak waarbij religie en cultuur worden benut bij het tegengaan van radicaliseringprocessen onder jongeren. Wanneer de identiteit van bepaalde jongeren voor een belangrijk deel wordt bepaald door hun geloof, moet hierbij aansluiting worden gezocht. Van het grootste belang is dat alle betrokkenen de jongeren voorhouden dat de werkelijkheid meer kleur heeft dan adolescenten soms geneigd zijn te denken; hen een genuanceerd beeld van de samenleving bijbrengen. Ouders, moskeeën, bibliotheken, zelforganisaties en overheidsinstellingen dienen ervoor te zorgen dat jongeren een evenwichtig religieus aanbod wordt geboden, dat is toegesneden op maatschappelijke participatie. Moslimjongeren moeten op hun religieuze vragen antwoorden krijgen die de weg wijzen naar evenwichtige vormen van de Islam. De activiteiten die gericht zijn op bewustwording en weerbaarheid dragen hieraan bij.

2.5 Scheiding van kerk en staat en de aard van de samenwerking.

In de discussies rond het tegengaan van radicalisering speelt de taakopvatting van de overheid een belangrijke rol: hoever kan en mag de overheid gaan met zijn preventieve interventies bij een thema als radicalisering? Door dit principe van scheiding tussen kerk en staat wordt het geloof gezien als behorende tot het exclusieve privé-domein van burgers. De staat wordt geacht geen invloed uit te oefenen op de geloofsbeleving van haar burgers en evenmin dient vanuit de verschillende kerken invloed te worden uitgeoefend op de staat.

Net als bij de andere principes van de democratische rechtstaat, kunnen uit de scheiding van kerk en staat geen absolute regels worden afgeleid. Scheiding van kerk en staat impliceert geen absolute uitsluiting van invloed van religieus geïnspireerde politieke stromingen op de overheid. Onze huidige regering, voor een belangrijk deel van christen-democratische huize, is daarvan een algemeen geaccepteerd voorbeeld. Andersom impliceert de scheiding van kerk en staat ook niet dat de overheid zich niet zou kunnen en mogen bemoeien met religieus geïnspireerde stromingen. Wanneer een bepaalde religieuze beleving op gespannen voet komt te staan met de kernwaarden van de democratische rechtsstaat, is het zelfs de plicht van de overheid om de belangen van de rechtstaat te waarborgen met zowel preventieve als repressieve interventies.

Voor wat betreft Slotervaart, is het stadsdeel verantwoordelijk voor het integrale jeugdbeleid en de openbare orde en veiligheid en daarmee voor het tegengaan van radicalisering. Het stadsdeel werkt hierin samen met lokale actoren die de uitgangspunten van de democratische rechtstaat en het tegengaan van radicalisering onderschrijven. De samenwerking kenmerkt zich door:

- **Transparantie:** Er wordt samengewerkt op basis van het actieplan. Voorop staat dat de samenwerking transparant is en dat er een duidelijke scheiding is tussen ieders rollen en bevoegdheden.
- **Vertrouwen:** Gaandeweg wordt over en weer tussen het stadsdeel en de partijen vertrouwen opgebouwd. In onderling overleg worden de gemeenschappelijke doelen geformuleerd en de acties uitgevoerd.
- **Onafhankelijkheid:** De (religieuze) instellingen hebben een onafhankelijke positie. Voor uitlatingen van ambt dragers van de moskee kan het stadsdeel niet ter verantwoording worden geroepen en andersom geldt dat ook.

2.6 Tegengaan radicalisering en landelijke en gemeentelijke samenwerking.

Landelijke overheid

In de samenwerking met de landelijke overheid rond het tegengaan van radicalisering, speelt het actieplan van Slotervaart een belangrijke rol. Niet alleen worden de ontwikkelingen door de samenwerkende overheden op de voet gevolgd, de in het actieplan opgebouwde kennis wordt ook gebruikt in de landelijke aanpak.

Stedelijk niveau

De samenwerking met de centrale stad kent verschillende vormen: het delen van kennis en ervaring, het bespreken en analyseren van casussen, het bedenken van interventies, het opbouwen van netwerken, het starten van trainingen en het ontwikkelen van beleid.

Sinds 2007 bestaat een tweewekelijkse structureel overleg met de centrale stad: een beleidsoverleg (BOPR: Beleidsontwikkeling Polarisatie en Radicalisering) en een casusoverleg. Tijdens het beleidsoverleg wordt de opgedane ervaring en kennis vertaald naar beleid. Het casusoverleg is met name bedoeld om een aantal gevallen en signalen te analyseren en te duiden. Daarnaast wordt gekeken hoe de betrokkenen kunnen worden ondersteund en begeleid.

Slotervaart fungeert voor de centrale stad als een pilotgebied. De centrale stad en het stadsdeel trekken gezamenlijk op bij het ontwikkelen en initiëren van trainingen. Zoals bij de trainingen voor het onderwijspersoneel en jeugdprofessionals uit o.a. Slotervaart. Tevens zijn er trainingen ontwikkeld voor sleutelfiguren en specifieke groepen. De centrale stad heeft naast haar rol als gesprekspartner een faciliterende rol.

Ontwikkeling rondom stadsdelen

Eind 2007 heeft de centrale stad aan de stadsdelen de opdracht gegeven om een actieplan te ontwikkelen in het kader van het tegengaan van radicalisering en dit uit te voeren. Aangezien Slotervaart het eerste stadsdeel is met een actieplan wordt het stadsdeel veelvuldig benaderd voor kennis en expertise. Momenteel wordt onderzocht op welke wijze de informatie efficiënt en effectief kan worden uitgerold over de rest van de stad.

2.7 De wijze waarop het actieplan wordt geëvalueerd.

Op dit moment wordt een aantal activiteiten uit het Actieplan kwalitatief geëvalueerd. Slotervaart heeft ervoor gekozen om de evaluatie van activiteiten te laten uitvoeren door een extern bureau dat methoden hanteert met een wetenschappelijke basis. In september 2008 wordt de stadsdeelraad een uitgebreide rapportage voorgelegd met een evaluatie waarin aandacht wordt besteed aan meetbare indicatoren.

3. Belangrijkste praktijkervaringen

3.1 Inleiding

Hieronder volgen de belangrijkste ervaringen die zijn opgedaan met het uitvoeren van het actieplan. Het is, zoals aangegeven in de inleiding, de voorlopige oogst van het “doen”. Aan het eind van elke paragraaf wordt een voorlopige conclusie getrokken over de effectiviteit van de ondernomen activiteiten. In paragraaf 2 worden de activiteiten besproken die betrekking hebben op het bewust maken van jongeren van radicalisering en het verhogen van hun weerbaarheid daartegen. In paragraaf 3 en 4 gaan we in op de acties ter ondersteuning van respectievelijk de ouders en de moskee bij het tegengaan van radicalisering. In paragraaf 5 wordt de bevordering van de interactie tussen de verschillende bevolkingsgroepen besproken en in paragraaf 6 beschrijven we de samenwerking met de scholen en de overige jeugdvoorzieningen.

3.2 Bevorderen bewustwording en verhogen weerbaarheid jongeren en ouders.

Bevordering bewustwording.

Doel: Jongeren vinden aansluiting bij de samenleving en vergroten hun inzicht in radicaliseringsprocessen en gevaren.

Socratische gesprekken

Het voeren van een socratisch gesprek tussen jongeren is een instrument voor het stimuleren van zelfkritiek en het bevorderen van zelfstandig denken. De gesprekken werden gevoerd onder leiding van een jongerenimam in de plaatselijke moskee. De imam legt de jongeren allerlei maatschappelijke vraagstukken voor, waarop de jongeren kunnen reageren. De centrale boodschap is: wees kritisch op informatiebronnen en neem als individu je eigen verantwoordelijkheid in de samenleving.

De groep groeide in de loop van de tijd uit tot 50 à 60 jongeren. In totaal zijn er vijf bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens de zomervakantie is de activiteit gestopt. In het najaar van 2008 wordt gestart met een nieuwe groep.

Jeugdparticipatief Project

In mei 2007 is het project ‘Jongeren en hun Islam’ gestart. Het project is ontwikkeld door FORUM en het Verwey-Jonker instituut en o.a. gefaciliteerd door Platform Amsterdam Samen (PAS). Stadsdeel Slotervaart is pilotgebied. Het project richt zich op ondersteuning van jongeren bij hun plaatsbepaling als moslim in Nederland. Het project wordt samen met de jongeren zelf uitgevoerd.

In 2007 is een kerngroep van 9 jongeren getraind en begeleid. Zij zullen een dragende rol spelen bij de vormgeving en uitvoering van het project. Op deze wijze wordt bijgedragen aan kadervorming en leiderschap, waarmee een basis ontstaat voor een betrouwbare en democratische netwerkorganisatie (“maatschappelijk middenveld”) met sleutelfiguren, waar kwetsbare jongeren op kunnen vertrouwen en waar ze met hun vragen terecht kunnen. De jongeren van de kerngroep ontvangen aan het einde van het project een certificaat, waarin de opgedane kennis en vaardigheden staan vermeld.

De start van het project was gepland in maart 2007. Doordat de werving van de kerngroep in februari niet het gewenste resultaat (3 personen) had, is uiteindelijk met gebruikmaking van het netwerk van

het stadsdeel de groep samengesteld. In mei 2007 kon het project van start gaan met 9 jongeren waarvan de helft uit Slotervaart. De 9 jongeren zijn allen moslim met uiteenlopende mate en vormen van geloofsbeleving. De populatie van door de jongeren georganiseerde groepen ziet er als volgt uit. Het totaal aantal jongeren dat bij de groeps gesprekken is betrokken komt op 75, waarvan 41 jonge vrouwen en 34 jonge mannen. De gemiddelde leeftijd varieert van 18 tot 23. De training is gegeven door *ICP-advies* (Intercultureel Pedagogisch Advies) en voortgekomen uit een samenwerking tussen de centrale stad en stadsdeel Slotervaart. De centrale stad heeft de training gefaciliteerd en Slotervaart gevraagd als pilotgebied te fungeren.

Met dit programma gaat het stadsdeel, in samenwerking met FORUM, in 2008 verder aan de slag. De kadergroep kan opnieuw een rol spelen bij het formuleren van aanbevelingen voor beleid. Wij gaan ervan uit dat de bevindingen overdraagbaar zullen zijn naar andere stadsdelen en gemeenten.

Verhogen weerbaarheid

Doel: Ontwikkelen competenties die zelfstandig denken en zelfkritiek stimuleren.

In 2007 werd het bestuur van een moskee in Slotervaart door een informele leidster benaderd met de vraag of hun locatie mocht worden gebruikt om lezingen te geven aan een groep vrouwen. Het betrof hier een groep waarvan de leden, zo'n 50 à 60 vrouwen, op zoek waren naar een manier om aan hun (religieuze) identiteit invulling te geven. De groep kende een informele leidster, die haar status ontleende aan haar kennis van de Islam. De zoektocht naar de identiteit van deze groep jonge vrouwen wees op kwetsbaarheid die bevordert dat de groep ontvankelijk kan zijn voor radicale boodschappen.

De Moskee maakte concrete afspraken over de voorwaarden waaronder de vrouwen gebruik mochten maken van de ruimten. Nadat de groep toegang kreeg tot de moskee, zijn er contacten gelegd met de jongerenimam. De vrouwen werden uitgenodigd voor de socratische gesprekken.

Voor het eerst konden de vrouwen met anderen van gedachten wisselen over de inhoud van (religieuze) boodschappen en andere interpretaties. Ze werden aan het denken gezet en gestimuleerd om zelfstandig standpunten in te nemen. Ook de informele leidster maakt een ontwikkeling door die haar in staat stelt haar leiderschap op een positieve manier in te vullen.

Dat de groep aansloot bij deze socratische gesprekken en een samenwerking aanging met de jongerenimam was een grote stap in het proces. Uiteindelijk is bereikt dat de groep zelf een training wilde volgen. Dit is een groot succes te noemen gezien de beginsituatie waarin deze groep zich bevond.

De centrale stad en stadsdeel Slotervaart hebben gekeken naar de wijze waarop de groep verder begeleid en ondersteund kon worden. Besloten is om te investeren in de groep door een training aan te bieden waar een aantal competenties en vaardigheden worden aangeleerd. De training is gericht op identiteitsontwikkeling en weerbaarheid en is een vervolg op het proces van bewustwording en zelfstandig nadenken/zelfkritiek.

Bij het motiveren, mobiliseren en werven van de groep, is de rol van de informele leidster cruciaal geweest. Zij heeft de vrouwen overtuigd om deel te nemen aan deze training. De investering in deze persoon kan worden gekarakteriseerd als een investering in een 'sleutelfiguur'. In de verdere aanpak van het actieplan zal het investeren in sleutelfiguren een belangrijke plaats innemen.

Conclusie

Uit de grote belangstelling en deelname aan de bijeenkomsten, blijkt dat er een enorme behoefte bestaat aan kennis over en ondersteuning van jongeren bij de positiebepaling in het geloof en in de Nederlandse samenleving. Er is echter een beperkt aanbod, als het gaat om gebalanceerde informatiebronnen in het Nederlands. Via de beschikbare informatiebronnen op internet lopen deze jongeren het risico om een tunnelvisie te ontwikkelen, waardoor zij zich (verder) kunnen isoleren van de samenleving. Met de socratische gesprekken, het jeugdparticipatief project en de weerbaarheidstraining is een begin gemaakt met het een proces waarin jongeren worden ondersteund en gestimuleerd om kritisch na te denken over hun opvattingen en aansluiting te vinden bij de Nederlandse samenleving.

3.3 Ondersteuning ouders in opvoedingstaak

Ondersteuning ouders in opvoedingstaak

Doel: islamitische ouders vinden in hun opvoeding aansluiting bij de samenleving.

De vraag

Sommige moslimouders kampen met opvoedingsvragen die betrekking hebben op cultuur en religie. Thema's die een rol spelen kunnen zijn:

- *Burqa's en hoofddoeken:* ouders worstelen met het dragen van hoofddoeken en burqa's door hun dochters. Enerzijds hechten zij waarde aan de godsdienstbeleving van hun kinderen, anderszijds zijn ze angstig dat hun kinderen hierin doorslaan.
- *Gezamenlijk douchen na gymles:* van huis uit krijgt het kind kuisheidsvoorschriften mee die soms niet overeenkomen met de regels van de school. Ook gezamenlijk douchen met jongens onder elkaar komt niet overeen met de kuisheidsvoorschriften die vanuit huis worden meegegeven. Consequentie hiervan kan zijn dat een kind niet gymt of dat ouders hun kinderen ziekmelden.
- *Weigering naar school te gaan:* Een jongen die weigerde naar school te gaan en zei tegen zijn moeder dat op tijd vijf keer bidden in de moskee belangrijker is dan de hele dag op school te zitten. Moeder worstelde hiermee en wist niet hoe hiermee om te gaan.

Bij de ouders bestaat grote schroom om dit type opvoedingsvraagstukken voor te leggen aan de deskundigen van het Ouder en Kindcentrum (OKC). Het ontbreekt hen aan vertrouwen omdat ze weten dat deze deskundigen weinig inzicht hebben in hun achtergrond en ook niet beschikken over kennis van de islam. Hoewel het onschuldige voorbeelden lijken, kunnen meerdere van dit soort relatief kleine conflicten tussen school en thuis bijdragen aan dat jongeren zich afkeren van hun ouders, de school of de samenleving in het geheel en in een isolement terecht komen.

Het aanbod

In het kader van het actieplan is onderzocht welke plek cultuur en religie innemen in het bestaande aanbod van opvoedingsondersteuning. Gebleken is dat de onderwerpen niet of nauwelijks aan bod komen. Dat komt omdat men opvoeden, religie en cultuur snel tot het privé-domein van de ouders rekent. Bovendien is er binnen het aanbod ook weinig deskundigheid op dit punt.

De opvoedingscursus op het Islamitisch College Amsterdam (ICA):

Na overleg met het OKC, is een pilot gestart met opvoedingsondersteuning op het Islamitisch College Amsterdam, waarin de *culturele component* is opgenomen. In 2007 hebben een groep moeders en een groep vaders deelgenomen aan de training. Momenteel is er een tweede traject gestart in samenwerking met een aanbieder (Triple B) op het gebied van opvoedingsondersteuning. Deze organisatie is gevraagd een aanbod te ontwikkelen waarbij wordt ingegaan op de opvoedkundige

vraagstukken die gerelateerd zijn aan zowel *cultuur* als *religie*. De werving voor de opvoedcursus is gedaan in samenwerking met Nisaafornisaa.

Conclusie

Vanuit de bestaande structuren van opvoedingsondersteuning moet een antwoord worden gegeven op opvoedkundige vraagstukken waar religie en cultuur een rol spelen. Voor de ouders ontbreekt op dit moment een juist aanspreekpunt voor pedagogische ondersteuning, dat in contact staat met de school. Ouders moeten met zulke opvoedvragen terecht kunnen bij de huidige aanbieders van opvoedingsondersteuning. Daarvoor is bij de aanbieders van opvoedingsondersteuning een cultuuromslag nodig. Professionals zouden deze specifieke deskundigheid in huis moeten hebben. De opvoedingscursus die gehouden is op het ICA, is een begin. Momenteel wordt hieraan vervolg gegeven.

3.4 Ondersteuning imams en moskeeën

Ondersteuning imams en moskeeën.

Doel: Imams ondersteunen in het vervullen van hun maatschappelijke rol.

Aard van de relatie en rolopvatting Moskee

In paragraaf 2.4 hebben wij stil gestaan bij de scheiding van kerk en staat en de aard van de samenwerking tussen stadsdeel en moskee. Aangegeven is dat deze is gebaseerd is transparantie, vertrouwen en onafhankelijkheid. Hieronder wordt besproken hoe de samenwerking met de moskee tot stand is gekomen en wat haar rolopvatting is. Wij gaan kort in op recente incidenten waarbij het contact met de moskee zijn waarde heeft getoond.

Totstandkoming van het contact

Tijdens twee voorlichtingsbijeenkomsten die in maart en april 2007 voor 12 imams gehouden zijn, is de visie en het beleid toegelicht van het stadsdeel ten aanzien van het tegengaan van radicalisering. Het doel was het creëren van draagvlak voor de uit te dragen thema's. Hierop vond een verkenning plaats naar raakvlakken tussen het beleid, de visie van de imams en de rol die zij voor zichzelf zagen weggelegd. Naar aanleiding hiervan, heeft een aantal imams aangegeven behoefte te hebben aan een training als het gaat om het herkennen van radicalisering en hoe ermee om te gaan. Momenteel is er vanuit het stadsdeel aan een aanbieder gevraagd om een training te ontwikkelen en uit te voeren.

De rolopvatting van de Moskee

Bij het bespreekbaar maken van het thema radicalisering is door het stadsdeel de strategie gekozen om allereerst één en ander samen met de moskee te verkennen. De relatie met de moskee is een breed partnerschap waarbij het algemeen maatschappelijk belang op verschillende vlakken centraal staat. Te denken valt aan veiligheid, leefbaarheid en het tegengaan van polarisatie en radicalisering. De moskee denkt mee over de wijze waarop radicalisering kan worden tegengegaan.

De casus van het steekincident op het TEC en het schietincident op het politiebureau Allebéplein in 2007.

De casus van het steek- en schietincident is illustratief voor de werking van de goede verhoudingen met de moskee, de jongerenimam en de UMMAO. De informatie rond de incidenten kwam bij de moskee binnen via het stadsdeel en de politie, en werd verspreid onder moskeebezoekers. Dit heeft verzonden verhalen ontzenuwd en bijgedragen aan het kanaliseren van emoties en het bewaren van de rust. Tevens heeft de moskee samen met de UMMAO haar maatschappelijke verantwoordelijkheid genomen door op te roepen tot kalmte. Ook werden bezoekers op de hoogte gesteld van

bijeenkomsten die door politie en stadsdeel werden georganiseerd. Kortom, de moskee heeft samen met de jongerenimam en de UMMAO mensen gemobiliseerd en gemotiveerd.

Conclusie

De samenwerking van het stadsdeel met de religieuze instellingen is gebaseerd op transparantie, vertrouwen, en onafhankelijkheid. In het kader van het actieplan, hebben wij geïnvesteerd in het creëren van draagvlak voor het onderwerp onder de moskeeën en imams. Een aantal van de imams is bereid gevonden om een training te volgen voor het herkennen en omgaan met radicalisering. In de visie van het stadsdeel op het thema radicalisering wordt onderscheid gemaakt tussen islam, orthodoxie en radicalisering. Dit heeft bijgedragen aan het vergroten van het wederzijds vertrouwen. De moskee heeft haar deur geopend en ruimte aangeboden om twee activiteiten van het actieplan te laten plaats vinden. Tot slot heeft de relatie met de moskee zijn waarde bewezen bij de recente incidenten waarbij de instelling een rol heeft gespeeld in de informatievoorziening en de oproepen tot kalmte bij de bevolking van Slotervaart.

3.5 Bevorderen interactie tussen verschillende bevolkingsgroepen

Bevorderen interactie tussen verschillende bevolkingsgroepen

Doel: Kennis van religieuze en niet-religieuze groepen over elkaar vergroten om begrip te bevorderen en de tolerantie te vergroten.

De interreligieuze dialoog

Om de interactie tussen verschillende bevolkingsgroepen te bevorderen, heeft het stadsdeel over een periode van vier maanden tweewekelijkse bijeenkomsten georganiseerd in het kader van een interreligieuze dialoog tussen moslims en christenen. De bijeenkomsten zijn geëvalueerd door een externe partij. De deelnemers hebben niet alleen hun kennis vergroot, maar hebben vooral ook mensen met een andere geloofsovertuiging leren kennen.

Met behulp van de dialoog werd de “wij-zij”-kloof op drie manieren gedicht:

- men stelde de beeldvorming van elkaar bij
- men kwam meer te weten over elkaar
- er werd een basis voor respect gecreëerd.

Er werd door beide partijen veel waarde aan gehecht om, in plaats van naast elkaar heen te blijven leven, elkaar echt te leren kennen. Vooral de volgende voorwaarden hebben de interreligieuze bijeenkomst tot een succes gemaakt:

- Het oog hebben voor leeftijd en taal;
- trekkers van beiden zijden zetten zich actief in om de dialoog voor te bereiden en leiden en
- de onvoorwaardelijke (vrijwillige) inzet van de organisatoren.

Geconcludeerd werd dat het voor vervolg van de bijeenkomsten wenselijk zou zijn om, mits respect aan de basis van de bijeenkomsten blijft, ook niet-religieuzen bij de activiteiten te betrekken. Dit heeft onder andere geleid tot de ontwikkeling van de Religieus-Seculiere Kring.

De Religieus-Seculiere Kring

In 2007 heeft het stadsdeel zes bijeenkomsten georganiseerd onder de noemer ‘De Religieus-Seculiere Kring’. Met deze bijeenkomsten wilde het stadsdeel verschillende groepen met elkaar in contact brengen en het mogelijk maken om scherp doch beschaafd met elkaar in debat te gaan over taboe’s en gevoelige actuele onderwerpen met betrekking tot de plaats van religie in de Nederlandse maatschappij. De deelnemers hadden een actieve rol bij het agenderen van thema’s.

Bij de eerste vijf bijeenkomsten waren er gemiddeld 100 belangstellenden uit Slotervaart en andere stadsdelen aanwezig. De laatste bijeenkomst werd bezocht door ongeveer 300 mensen. De evaluatie van de Religieus-Seculiere Kring is nog niet afgerond. De deelnemers geven wel aan meer kennis en begrip te hebben gekregen van elkaars levensopvattingen.

Conclusie

Het bevorderen van interacties tussen burgers met verschillende geloofsovertuigingen, is onderdeel van het actieplan om radicalisering tegen te gaan. In dit verband zijn de eerste ervaringen met de interreligieuze dialoog en de Religieus-Seculiere Kring positief te noemen. Er is enorme belangstelling geweest voor deelname aan de bijeenkomsten. De wijze waarop de kring verder gaat, wordt in een volgende rapportage opgenomen.

3.6 Faciliteren samenwerking onderwijs en jeugdvoorzieningen

Faciliteren samenwerking onderwijs en jeugdvoorzieningen

Doel: Verschaffen van inzichten aan leerlingen over pluriformiteit in religie en samenleving via de school en jeugdvoorzieningen.

Interventies

Het afgelopen jaar hebben scholen binnen en buiten Slotervaart contact gelegd met de radicaliseringsdeskundige van het stadsdeel. De scholen stelden zich, op één uitzondering na, aanvankelijk paradoxaal op. Hoewel zij zelf toenadering zochten, was tijdens de eerste gesprekken sprake van enige weerstand. Bij de scholen heerste het idee dat de aanpak tegen radicalisering zich vooral richt op repressie. Tevens was de onbekendheid met de inhoud van het actieplan van Slotervaart een reden tot verwarring.

Er zijn verschillende aanleidingen geweest voor scholen om contact te zoeken met het stadsdeel. Hieronder ter illustratie een aantal voorbeelden:

- Op een basisschool valt het een docente op dat er in de klas discussies plaats vinden over geloofszaken. Omdat dit niet past binnen de les, kapt de docente de discussies af. Ze merkt vervolgens dat de leerlingen op het schoolplein met elkaar verder praten over het onderwerp. De leerlingen zoeken in de discussies de confrontatie op. Een van hen ontwikkelt een website ontwikkelt over de islam.
- Een leerling besluit na de zomervakantie dat hij zijn (vrouwelijke) mentor geen hand meer geeft. Hij verzoekt haar wel om voor het nieuwe schooljaar weer zijn mentor te worden. De mentor raakt verward: "Ben ik wel goed genoeg om mentor te zijn?"
- Op een middelbare school worden leerlingen die niet meedoen aan de Ramadan, daarop aangesproken door klasgenoten. De leerlingen wordt de hel in het vooruitzicht gesteld wanneer zij zich niet aan de regels houden.
- Leerlingen wisselen lectuur uit over godsdienstige en politieke stromingen.
- Een docent begrijpt niet waarom een 'modern geklede jonge meid' na de zomervakantie ineens zwaar bedekt op school verschijnt.
- Een ouder is ontevreden over de wijze waarop de school omgaat met het kind, specifiek is de ouder ontevreden over opmerkingen die worden gemaakt door docenten met betrekking tot religie.

Na de oriënterende gesprekken met de scholen, stelt het stadsdeel voor om de vraag van de school verder te verkennen. Bij scholen bestaat de behoefte om bepaalde ontwikkelingen goed te kunnen begrijpen en plaatsen omtrent de identiteit en uitingen/uitspraken van de leerlingen. Zoals aangegeven vragen de scholen ondersteuning op drie niveaus: het niveau van leerlingen, het niveau van onderwijspersoneel en het niveau van ouders. Het stadsdeel onderzoekt momenteel of er een

aanbod bestaat dat aansluit op de vraag van de school. Voor het onderwijspersoneel wordt gekeken of zij aansluiting kunnen vinden bij de trainingen die gegeven worden aan andere professionals. Deze moeten dan wel op maat worden gemaakt voor de scholen.

Conclusie

De aard van de problematiek en de maatschappelijke gevoeligheden rond het onderwerp radicalisering maakt dat de scholen zich aanvankelijk paradoxaal opstelden: ze namen zèlf contact op met het stadsdeel maar vertoonden toch weerstand om samen met het stadsdeel aan de slag te gaan tegen radicalisering. Na veel informatie-uitwisseling en een forse investering in wederzijds vertrouwen, geven de scholen steeds meer openheid van zaken. Het zwijgen van scholen is doorbroken, de scholen tonen hun bereidheid om mee te doen in de aanpak en leggen hun vragen neer bij het stadsdeel. De verwachting is dat steeds meer scholen toenadering zullen zoeken.

4. Voorlopige conclusie en vooruitblik 2008

Het is nog te vroeg om te beweren dat het actieplan al een substantiële bijdrage heeft geleverd bij het tegengaan van radicalisering in Slotervaart. Zoals aangegeven, werd de duidelijke lijn die de stadsdeelraad in het actieplan heeft uitgezet niet zonder slag of stoot door de partners in de praktijk overgenomen.

Er is veel tijd gestoken om die uitgezette lijn bij de belangrijkste partners te laten "indalen". Het gemeenschappelijk ontwikkelen en uitvoeren van de activiteiten heeft daardoor meer tijd gekost dan we hadden gewenst.

Niettemin kan van de meeste van de activiteiten van het actieplan worden gezegd dat ze succesvol zijn verlopen: met de socratische gesprekken en discussiegroepen rond geloof en samenleving is een begin gemaakt met een bewustwordings- en weerbaarheidsproces bij jongeren. Daarnaast is er ook een begin gemaakt met de training van het onderwijspersoneel en de sleutelfiguren. Met de religieus-seculiere kring is een proces opgang gebracht waarin gelovigen en niet-gelovigen met elkaar in gesprek zijn gekomen over hoe ze met elkaar in Slotervaart willen omgaan. De samenwerking met de moskee, waaraan democratische uitgangspunten ten grondslag liggen, heeft aan deze activiteiten een zeer positieve bijdrage geleverd, nog los van de goede werking die deze samenwerking heeft gehad bij de twee dramatische incidenten in het stadsdeel.

De samenwerking met scholen bij het tegengaan van radicalisering heeft in ieder geval bewerkstelligd dat de scholen hun zwijgzaamheid over het onderwerp wisten te doorbreken en nu samen met het stadsdeel op zoek zijn naar de beste manier om de problemen het hoofd te bieden. Bij de opvoedingsondersteuning is een proces op gang gebracht waarbij serieus wordt nagedacht over de inpassing in het reguliere pakket van opvoedingsondersteuning die samenhangt met cultuur en religie. Ten slotte heeft de samenwerking met de overige overheden opgeleverd dat er een informatie en kennisuitwisseling op gang is gekomen waarbij het actieplan van Slotervaart model staat voor zowel de landelijke aanpak, als de aanpak in de overige stadsdelen.

Vooruitblik 2008

In komend half jaar is het zaak om de positieve ontwikkelingen te consolideren en uit te bouwen. De gestarte activiteiten krijgen een vervolg waarbij meer aandacht wordt gegeven aan de inbedding van de acties in de uitvoering van het jeugd- en welzijnsbeleid ("maatschappelijk meedoen") in Slotervaart. Ook zal er expliciet aandacht worden gegeven aan het overdraagbaar maken van de ervaringen op de andere stadsdelen. In september 2008 wordt in een uitgebreidere rapportage naast een kwalitatieve evaluatie ook aandacht besteed aan meetbare indicatoren bij het tegengaan van radicalisering. Op basis van die rapportage het werkplan 'tegengaan radicalisering' 2008/2009 opgesteld.